



# Kuvat, oikeudet ja sopimukset

- *Mitä tiedekustantajan tulisi huomioida kuvien käytössä*

Suomen tiedekustantajien liiton seminaari 24.9

Mikko Raito, Kuvasto ry

Visuaalisen alan  
taiteilijoiden  
tekijänoikeusyhdistys  
**Kuvasto ry**

Upphovsrättsföreningen  
för visuella konstnärer  
**Kuvasto rf**

Visual Artists'  
Copyright Society  
**Kuvasto**

Iso Roobertinkatu 3 -5 A 22  
00120 Helsinki  
Finland

T +358 (0)9 2724 022  
F +358 (0)9 2724 006  
info@kuvasto.fi  
www.kuvasto.fi

Y-tunnus 0690995-2  
Member of CISAC

# Esityksen rakenne



- 1) Kuvatyytit
- 2) Kuvien käyttö ja tekijänoikeuslain rajoitussäännökset
- 3) Mitä tulisi huomioida sopimuksissa ?
- 4) Erityistapauksia

# 1 Kuvatyytit



- **1 Teoskuva**
  - Kuvitus, grafiikka, piirrokset, maalaukset, teosvalokuvat...
- **2 Valokuva**
  - Dokumenttikuva, jossa ei itsenäisiä tai omaperäisiä elementtejä
  - Rajanveto valokuvan ja teosvalokuvan välillä aina tapauskohtaista tulkintaa.
    - Valokuvan teoskynnyksen on kuitenkin katsottu olevan melko korkealla.
- **1+ 2 Kuva taideteoksesta (Teoskuvasta)**
  - Sekä kuvaajan lähioikeus valokuvaan että taiteilijan tekijänoikeus teokseen
- Kuvan kohteena olevalla henkilöllä ei tekijänoikeuksia, mutta yksityisyyden suoja voi rajoittaa kuvien käyttöä.
- **Suoja-aika:**
  - Teoskuva: 70 vuotta tekijän kuolinvuodesta
  - Valokuva: 50 vuotta kuvan ottamisvuodesta
  - Kuva taideteoksesta: lähioikeus + tekijänoikeus

# 2 Tekijänoikeudenrajoitukset ja kuvien käyttö



- **Pääsääntö:**
  - Kuvien käyttöön tarvitsee luvan kuvan oikeudenhaltijalta.
  - Moraalisia oikeuksia aina kunnioitettava, vaikka käyttö olisi rajoitussäännöksen nojalla vapaata.
- Tekijänoikeuslaissa rajoitettu tekijän yksinoikeutta
- Kuvien käytön osalta kiinnostavia ovat eteenkin sitaattisäännökset:
  - **Perinteinen sitaattisäännös (TekijäL 22 )**
    - soveltuuko kuvien lainaamiseen ?
  - **Kuvasitaatti (TekijäL 25 )**
    - Soveltuuko kaikenlaiseen tieteelliseen julkaisemiseen ?

# Perinteinen sitaattisäännös TekijäL 22



- Siteeraamisoikeus on tekijänoikeuden täysi rajoitus -> ei tarvitse lupaa, ei tarvitse maksaa
- Lähtökohta on, että sitaattisäännös koskee kaikkia teoslajeja ja kaikkia tekniikoita.
- Siteeraamisen edellytykset:
  - 1 Julkistettu teos**
    - Esimerkiksi pöytälaatikosta löytyvät yksityiset kirjeet tai valokuvat eivät yleensä julkistettuja
  - 2 Käytön hyvän tavan mukaisuus**
    - Moraalisten oikeuksien kunnioittaminen (Isyysoikeus, respektioikeus)
    - Lainaukset mainos ja markkinointitarkoituksiin eivät sallittuja
    - Asiallisen yhteyden vaatimus -> sitaatilla on oltava asiallinen yhteys teokseen johon siteerataan ns. vetoamisfunktio
  - 3 Sallitun sitaatin laajuus**
    - Ei määritelty laissa , tapauskohtaista harkintaa
    - Pääsääntö: Ei salli kokonaisten teosten siteeraamista kuin poikkeuksellisissa tilanteissa.
- Soveltuu huonosti kuviin, koska kuvien siteeraaminen aina kokonaisen teoksen siteeraamista.

# Kuvasitaatti TekijäL 25



- Koska perinteinen sitaattisäännös soveltuu huonosti kuvien lainaamiseen, on tekijänoikeuslakiin säädetty erityinen kuvasitaattisäännös.
- Vaikka säännöksessä puhutaan taideteoksista, kuvasitaattisäännös soveltuu sinänsä kaikkeen kuvalliseen aineistoon myös valokuviin.
- Säännös on teknologianeutraali, joten lainata saa kaikilla tekniikoilla ja kaikissa medioissa myös digitaalisissa verkkojulkaisuissa.
- **TekijäL 25 1 mom :**

Julkistetuista taideteoksista saa ottaa tekstiin liittyviä kuvia

- 1) arvostelevaan tai tieteelliseen esitykseen; sekä
- 2) sanomalehteen tai aikakausikirjaan selostettaessa päivän tapahtumaa

# Kuvasitaatti TekijäL 25



- **Lainauksen edellytykset samat kuin sitaattisäännöksessä**
  - Julkistettu teos
  - Käytön hyväntavan mukaisuus (vetoamisfunktio, moraaliset oikeudet)
  - Laajuutta ei arvioida, koska sallii kokonaisen teoksen lainauksen.
- **Tieteellinen ja arvosteleva esitys**
  - Esityksen tieteellisyyden kriteerit ovat muodostuneet soveltamiskäytännössä.
  - Ei ole vaadittu, että esitys on valmistettu korkeakouluun tai muun tutkimuslaitoksen piirissä, vaikka väitöskirjaa on perinteisesti pidetty ns. malliesimerkkinä.
  - Esityksen tieteellisyyden on katsottu voivan perustua **aiheen käsittelytavan tieteellisyyteen**. (Metodi, tiedon systematisointi, valinnat ja esitystapa)

# Kuvasitaatti TekijäL 25



- **Minkälaisiin tieteellisiin esityksiin kuvasitaattisäännös ei sovellu ?**
  - 1 ) Populaaritieteeseen, ei tieteellistä metodia
  - 2 ) Tieteellisten julkaisujen ”kuvitukseen” (Kuvalla ei yhteyttä tekstiin, vetoamisfunktio ei täyty)
- **(3) Kaupallinen käyttö ?**

Tietoyhteiskuntadirektiivi edellyttää, että kuvasitaattisäännöstä voidaan soveltaa kansallisesti ainoastaan ei-kaupallisiin tieteellisiin esityksiin.

  - Vrt. ennen tietoyhteiskuntadirektiiviä annettu TN:n päätös.
    - TN 1993:18 Taidehistoriaa systemaattisesti ja analysoivasti käsittelevä *kaupallinen teos* täytti tieteellisyyden kriteerit.
  - **Vallitseva tulkintatilanne tältä osin epäselvä.**
  - **Kuvaston näkemys:** Tekijänoikeuslakia tulee tulkita direktiivin mukaisesti ja kuvasitaattisäännös soveltuu ainoastaan ei-kaupallisiin tieteellisiin esityksiin.



# 3 Sopimukset kuvien käytöstä



- **Tekijäoikeuslaki perustuu sopimusvapauden ja muotovapauden periaatteille**
  - Käytännössä kaikesta muusta paitsi moraalisten oikeuksien luovuttamisesta voidaan sopia sopimuksella.
  - Suullinen sopimus sinänsä pätevä, mutta epäselvissä tilanteissa hankalaa vedota. → Suositeltavaa, että aina tehdään kirjallinen sopimus
- Sopimuksessa voidaan sopia oikeuksien kokonaisluovutuksesta tai osittaisluovutuksesta
  - Käytännössä kuvien käyttösopimukset ovat aina osittaisluovutuksia, rajattuja käyttöoikeuksia.
- Mahdollisimman tarkka sopiminen on molempien osapuolien etu.
- **HUOM! Mikäli jonkin oikeuden luovutuksesta ei ole sovittu, oikeudet ovat tekijällä.**
  - Jos on sovittu kuvan käytöstä ainoastaan painetussa julkaisussa, ei ilman tekijän lupaa kuvaa voida käyttää verkkojulkaisussa.

# Sopimukset kuvien käytöstä



- Vaikka tekijänoikeuslaki on lähtökohtaisesti teknologianeutraali, digitaalisuus on muuttanut merkittävästi sitä, mitä kaikkea sopimuksessa tulisi huomioida.
- **Mitä kuvien ostajan pitäisi huomioida ?**
  - **Selvitä mitä oikeuksia tarvitset !**
    - Kuva verkkosivuille = kappaleen valmistaminen, välittäminen, (esittäminen)
    - Kuva powerpoint-esitykseen = Kappaleen valmistaminen, esittäminen
    - Kuva painettuun julkaisuun = kappaleen valmistaminen, levittäminen
  - **Määrittele käytön laajuus tarkasti !**
    - Mitkä mediat, ajallinen kesto, alueellinen laajuus ?
      - Painettuun vai verkkomedioihin vai molempiin
      - Miten suuri painosmäärä, miten kauan verkkokäyttö kestää ?
      - Oikeudet pelkästään Suomeen vai laajemmin ?
        - » Verkkokäyttö pääsääntöisesti maailmanlaajuista
  - Tee tästä kaikesta kirjallinen sopimus

# 4 Erityistapauksia – suoja-ajan ulkopuolella olevat kuvaorginaalit



- **Joissakin kuvapalveluissa (esimerkiksi museoiden ja arkistojen kuvapalvelut) on saatavilla myös tekijänoikeuden suoja-ajan ulkopuolella olevia valokuvia.**
  - Yleensä kuvapalvelut edellyttävät maksua myös suoja-ajan ulkopuolella olevista kuvista.
  - Lupa- tai maksutarve ei suoja-ajan ulkopuolisten kuvien osalta perustu tekijänoikeuteen, vaan kuvaorginaalin omistusoikeuteen.
    - Vrt. ero kuvaan taideteoksesta, joissa yleensä lähioikeus on voimassa vaikka teoksen tekijänoikeus olisi päättynyt.
    - Tällöin lupatarve ja maksuperuste tekijänoikeudellinen.
    - Valokuva valokuvasta lienee mahdollinen, mutta yleensä vanhat valokuvat digitoidaan skannaamalla (ei lähioikeutta)



# Erityistapauksia – suoja-ajan ulkopuolella olevat kuvaorginaalit

- Yleensä suoja-ajan ulkopuolella olevien kuvien käytöstä tehdään sopimus, jossa sovitaan tietystä rajatusta käytöstä ja edellytetään, että käyttäjä tuhoaa valokuvan käytön jälkeen.

## Mitä jos käytän tästä huolimatta ?

- Jos tällaisen valokuvan jättää tuhoamatta ja käyttää uudestaan, ei kyseessä ole tekijänoikeudenloukkaus (tekijänoikeus päätynyt), vaan sopimusrikkomus.
- Jos tällaisen valokuvan esimerkiksi skannaa jostain jo olemassa olevasta julkaisusta
  - ei kyseessä ole tekijänoikeudenloukkaus tai sopimusrikkomus,
  - mutta kuvan omistaja saattaa voida esittää vaatimuksia sopimattoman elinkeinotoiminnan perusteella.
- Todennäköisesti ei ole olemassa oikeus- tai muuta käytäntöä tällaisten vaatimusten menestymisestä, joten tilanne epäselvä.
- Epäselvää myös, mikä voi olla kuvaorginaalin omistajan vahinko, jos kuva tekijänoikeuslain nojalla on vapaasti käytettävissä.

# Erityistapauksia – ”Creative Commons” kuvien käyttäminen



- Joissakin verkkopalveluissa esimerkiksi Wikipediassa on kuvia saatavilla laajoin käyttöoikeuksin ns. creative commons tai vastaavilla maksuttomilla lisensseillä.
  - Tällaisista palveluista saatavien kuvien käyttöön on syytä suhtautua tietyllä varauksella.
  - Käyttäjän pitäisi aina tarkistaa, että palvelulla todellisuudessa on oikeudet myöntää käyttöluja kuviin.
  - Wikipedia ja muut vastaavat palvelut ovat ongelmallisia, koska kuka tahansa voi lisätä palveluihin mitä tahansa
  - Käyttäjä ei voi vedota kuvapalvelusta saamaansa lisenssiin, jos kuvan oikea oikeudenhaltija vetoaa oikeuden loukkaukseen.

# Kiitos



Yhteystiedot:

Mikko Raito

040 511 9440

Mikko.raito@kuvasto.fi